

Конференция МАПРЯЛ. *Инновации в исследованиях русского языка, литературы и культуры*. Сборник докладов. Т. I–II. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2007, 465 + 372 с.

От 31 октомври до 3 ноември 2006 г. в Пловдив бе проведена плодотворна конференция на МАПРЯЛ, на която бяха изнесени 111 доклада от 118 участници. Освен докладчиците и делегатите на конференцията присъстваха и множество гости – студенти, учители, просветни дейци. Трябва също така да се отбележи, че с доклади се включиха учени от различни равнища, представящи русистиката на 14 страни, като особено многобройни бяха авторите от България (което е напълно естествено за страна домакин) и от Русия. Имаше делегати още от Гърция, Чехия и др.

Най-важното беше, че научните разработки разглеждаха фундаментални проблеми на русистиката в лингвистичен, литературоведски, методически и културологичен план. Отделни доклади изследваха развитието на русистиката в съпоставителен, а също така и в културно-исторически план, където се проследяваше състоянието ѝ в дадена страна, например в Гърция, за продължителен период – от появата на руския език и литература в образователната система до наши дни.

Невъзможно е в една ограничена по обем рецензия да се посочат дори само заглавията (понякога доста дълги и усложнени) на изнесените над сто доклада, някои от които написани в съавторство. Затова ще отбележим идеи и изводи само на отделни изследвания, влизайщи в различни раздели от съдържанието, обявено в началото на двата тома.

На първо място трябва да посочим пленарния доклад на известната не само у нас, но и в чужбина езиковедка проф. дфн. Стефана Димитрова със заглавие *К вопросу о сопоставительном изучении морфологических категорий русского и болгарского языков*. Тази важна тема Димитрова разработва успешно в редица свои трудове и особено в книгата *Исключения в русском языке*, излязла в САЩ през 1994 г. Тук тя подчертава, че съпоставителното изучаване на два езика със сходни явления е „изключително плодотворно“ (8). Авторката разглежда случаи на изразяване на качествена и количествена детерминация в двата езика, за да покаже нагледно съществени прилики и отлики за такава детерминация в руски и български език. Съпоставката между два езика присъства и в редица други доклади, третиращи различни страни на граматиката, фонетиката, лексиката, фразеологията и културологията. Ще маркираме само заглавията на няколко доклада от първия раздел на т. I: *История языка. Фонетика. Морфология*, където се открояват множество любопитни явления при анализа на отделни проблеми в областта на русистиката, например: *Инновации в*

истории русского языка на Пенка Филкова, *Слово как образ и образ слова* (на материале славяно-русских ареопагитик) на Наталия Николаева (Русия), *Гласные русского и турецкого языков (к вопросу об артикулярных базах)* на Татьяна Чалькова. И от втория – *Синтаксис. Стилистика. Превод*, както и от третия раздел – *Лексикология. Фразеология*, могат да се изтъкнат доклади с езиковедски приноси, например: *Синтаксические функции неопределенной формы глагола как межъязыковое различие в русском и персидском языках* на Амир Хосейни (Иран), *Особенности современной русской и болгарской деловой корреспонденции (в сопоставительном плане)* на Димитрина Лесневска, *Способы перевода фразеологизмов с русского языка на испанский язык (на примере повести А. С. Пушкина „Капитанская дочка“)* на Любов Спицина (Русия), *Заемствования из греческого языка в русских народных говорах* на Стефания Амириди (Гърция) и мн. др.

Немалко доклади са посветени на фразеологията и на паремиологията в руския език често в съпоставка с български или с друг език, например: *Окказиональное в современном русском и болгарском публицистическом тексте* на Мария Зозикова, *Роль формообразующих компонентов и формирование фразеологического значения* на Стефка Георгиева, която изтъква, че според нея компонентите на редица фразеологически единици в двата езика не са се десемантизирали напълно.

В четвъртия раздел на I том – *Лингвистика текста*, заслужава внимание докладът *Исследования по теории речевой коммуникации в русистике* на Анна Николова. Авторката поставя акцент върху взаимодействието между езика и говорещия субект, където е необходимо да се обръща особено внимание на комуникативните ситуации и на комуникативното поведение, характеризирайки се с определени норми от общокултурен характер.

В своя доклад *О роли прагматических маркеров, апеллирующих к согласию собеседника, в русском диалогическом дискурсе* Силвия Петкова обръща внимание върху фактора „адресат“ в общуването между участници в диалога, където е нужно да се изучават формите на обръщение към събеседника, конкретните речеви средства за обръщение или при комуникиране с адресата.

Ирина Бидина (Русия) в доклада *Лингвокогнитивное исследование поэтического текста* посочва все по-засилващата се тенденция в когнитивната текстология да излиза на преден план понятието за художествен концепт. И в този доклад, както и в много други се прави опит да се обясни сложното и противоречиво съдържание на понятието „концепт“, което с основание стана твърде модерно в съвременната филологическа наука. Бидина посочва, че според едни филолози художественият концепт съдържа в себе си „универсален художествен опит“, според други е „единица на съзнанието на писателя“, изразяваща „индивидуално-авторското осмисляне на същността на предметите или на явленията“ (385). По-нататък авторката допълва характеристиката на понятието „художествен

концепт“: „В структуре художественного концепта мы последовательно выделяем следующие актуализированные слои: понятийный, предметный, ассоциативный, образный, символический и ценностно-оценочный“ (387). В понятийного поле на „художественный концепт“ Бидина включва като особено важен компонент „культурологические ассоциаты“ (388).

В статията *Принципы репрезентации концепта в художественном тексте* на Ирина Башкова (Русия) също се разглежда детайлно понятието „концепт“, като се цитират мнения на известни филолози. Според Ю. С. Степанов «концепт – явление того же порядка, что и понятие (...) Концепт – это как бы сгусток культуры в сознании человека; то, в виде чего культура входит в ментальный мир человека. И, с другой стороны, концепт – это то, посредством чего человек – рядовой, обычный человек, не „творец культурных ценностей“ – сам входит в культуру, а в некоторых случаях и влияет на нее». Според мнението пък на Д. Лихачов «концепты, будучи в основном всеобщими, одновременно заключают в себе множество возможных отклонений и дополнений, но в пределах контекста. Концепт находится между богатыми возможностями, возникающими на основе его „заместительной функции“, и ограничениями, определенными контекстом» (т. II, с. 106). В статията *Культурные концепты в русском языке Ках-ахстана* на Евгения Журавльова се цитира определението на концепта от Е. С. Кубрякова: „Это – те смыслы, которыми оперирует человек в процессах мышления и которые отражают содержание опыта и знания, содержание всей человеческой деятельности и процессов познания мира в виде неких квантов знания“. По-нататък Журавльова уточнява и разширява това понятие: „Концепт в сознании человека появляется как образ, при частом к нему обращения этот образ закрепляется и проявляется в процессах коммуникации, в поведении человека, образе его мышления, влияет на формирование ментальности. Таким образом, концепты – это сущности, которые хранятся в сознании“.

И така ние виждаме, че концептът може да бъде едновременно и понятие, и ключова дума, и същност, и средоточие на асоциации, и смисли, и образ на мисленето, и культурологичен екстракт, който формира нашето мислене... Но с това не се изчерпва неговата значимост за мисленето, както и неговите основни и допълнителни значения. В някои от статиите се разглежда и понятието „концептосфера“, създадено от Д. Лихачов и съдържащо снопове от концепти, свързани тематично, идеологично, асоциативно и культурологично.

Във втория пленарен доклад на Игор Алексеевич Широков *К вопросу об универсальности и национальной специфичности междометия* се отрича като неправилен подходът на много лексикографи, които не класифицират междометията по емоции и по национални номинации. Ние узнаваме тяхното значение и по жестово-мимическото поведение, и по произнасянето на вокалните жестове. Но особено важно е да се отбележи, че междометията притежават национално своеобразие, което затруднява техния превод на други езици. Темата за характера на тези езикови еди-

ници се разглежда в съпоставителен план и в други доклади, например: *Омонимия служебных слов в русском и болгарском языках* на Спаска Злачева-Кондрашова и *Междометия как часть языковой картины мира в русском и болгарском языках* на Красимира Петрова, където не бива отнасяна нито към знаменателните, нито към служебните думи, а се намира на периферията в класификацията на частите на речта. Според Кр. Петрова „они – элемент национально-специфической языковой картины мира, относятся к т. наз. „непереводимому в переводе“. Употребление междометий – както остроумно и образно заключава авторката – придава „цвет“, „вкус“ и „приправы“, выразительность, изобразительность языку“ (II, 79).

За голямото разнообразие от доклади можем да съдим и по четирите раздела в съдържанието на втория том: 1. Язык как носитель культурной информации в коммуникативном пространстве; 2. Концепт в лингвокультурологической парадигме; 3. Инновации в исследованиях русской литературы; 4. Лингводидактика. И в четирите раздела са обозначени доклади, които са дълбоко съдържателни и отразяват състоянието на руската филология в отделни страни, на методическата мисъл, използването на интернет и на компютърната техника в обучението по руски език, проблеми от литературоведски характер, както и в културологичен план. Необходимо е да се отбележат още следните разработки: *Отражение в языке на современные политические отношения* (Олга Воробьева, Русия), и *Някои руски и български културни традиции в съпоставителен план* (Владимир Манчев), *Аксиологически стратегии в медиа-политически текст* (Виктория Марианчик, Русия), *Празници в Русия – концепт и култура* (Ирина Бугаева, Русия), *Праведност и греховност в древноруските жития* на Мария Кръстева, и *За вариантите на термините* на Иванка Атанасова...

Може да се каже, че двата сборника от конференцията на МАПРЯЛ в Пловдив в края на 2006 година са един богат и неизчерпаем с разнообразни и стойностни доклади извор, без използването на който не може да мине нито един русист, занимаващ се с изследване по проблемите на русистиката, която като понятие представлява един широкообемен и силноизразителен концепт с много разностранни измерения, смисли и асоциации.

Константин Попов